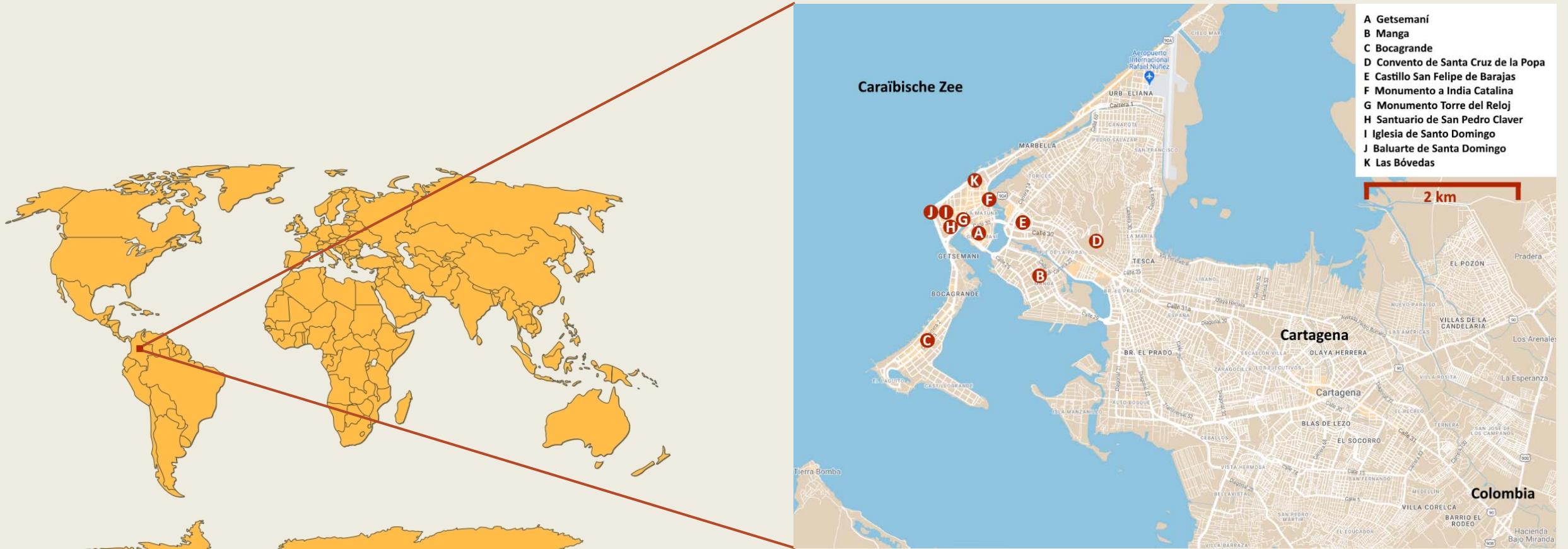

Hij telde voor twee, die halve man

Colombia | Anno 2024

Donderdag 14 maart | Cartagena – Getsemaní – Manga 2

Vrijdag 15 maart | Cartagena 20

Donderdag 14 maart | Cartagena – Getsemaní – Manga

Een stralende zon, een azuurblauwe zee, parelwitte stranden, niets ontziende piraten. Dat is wat je spontaan met de Caraïben associeert. Cartagena heeft het allemaal, zo is ons verteld. Maar de stad heeft meer te bieden, veel meer, zo blijkt. Eeuwenlang was deze kuststad voor de Spanjaarden immers de belangrijkste draaischijf bij hun plundertochten in de noordwesthoek van Zuid-Amerika. Hierlangs stroomden het zilver van Bolivia en het goud van Peru de Spaanse koning tegemoet. Hierlangs ook werden de slaafgemaakte Afrikanen aangevoerd die op de velden en in de mijnen van Colombia het zware werk moesten doen.

De stad was als het ware de poort naar de nieuwe wereld. Daar voer ze wel bij, veel in-

woners werden slapend rijk. Die sleutelpositie had Cartagena in de eerste plaats aan zijn gunstige locatie te danken – een beschermde baai aan de noordkust van het huidige Colombia. Toch kreeg Cartagena zijn voorspoed niet in de schoot geworpen.

Eeuwenlang was Cartagena voor de Spanjaarden de belangrijkste draaischijf bij hun plundertochten in de noordwesthoek van Zuid-Amerika

---

In 1500, amper acht jaar nadat Christoffel Columbus voet aan wal gezet had op een van de eilanden van de Bahama's, begonnen de Spanjaarden de noordkust van Zuid-Amerika te verkennen. Dat liep al snel faliekant af. De inheemse bevolking wist de indringers steeds

opnieuw met succes terug te drijven en de Spanjaarden verloren hun belangstelling. Voorlopig toch.

Want in 1533 was het Pedro de Heredia die zijn kans waagde. Drie schepen had hij mee, met 150 soldaten en 22 paarden aan boord. En, wat minstens zo belangrijk was, ook India Catalina maakte deel uit van het gezelschap. Haar rol zou uiteindelijk van doorslaggevende betekenis zijn. Niet zozeer omdat ze Pedro's concubine zou worden, maar vooral omdat ze zowel het Spaans als enkele inheemse talen machtig was. Als dochter van een lokaal stamhoofd was ze immers op zeer jonge leeftijd door de Spanjaarden ontvoerd en in de Spaans-christelijke traditie opgevoed. Toch bleef ze heel haar leven een slaavin.

Drie maanden lang trok Heredia door het binnenland om het te *pacificeren*. In de praktijk kwam dat erop neer dat de plaatselijke stammen zijn gezag moesten aanvaarden en hun goud moesten afstaan. Als tolk moest India Catalina ervoor zorgen dat daar geen misverstanden over ontstonden. Sommigen noemen haar daarom een verraadster, sommigen noemen haar een weerloze slaavin, sommigen noemen haar een heldin. Feit is dat haar aanwezigheid ongetwijfeld veel slachtpartijen heeft voorkomen. Ze heeft er een indrukwekkend monument aan overgehouden.

Piraten streken op de stad neer als vliegen op suiker

Baluarte de Santa Cruz

Baluarte de Santo Domingo

Baluarte de Santa Catalina

Eens Cartagena tot volle ontplooiing gekomen was, waren er kapers op de kust. Letterlijk. Goud, zilver en andere kostbaarheden die in de haven op transport naar Spanje lagen te wachten, maakten van de stad immers een bijzonder aantrekkelijk doelwit. Piraten streken op de stad neer als vliegen op suiker, vaak aangemoedigd en mede gefinancierd door Spanjes vijanden – Engeland, Frankrijk en Holland. Alleen al in de 16e eeuw kreeg Cartagena vijf belegeringen van piraten te verduren.

Onderschat het niet, zo'n belegering. Heuse legers waren dat vaak. Zo had Francis Drake 23 schepen en 3 000 man onder zijn bevel toen hij in 1586 de stad veroverde. Een eeuw later, in 1697, deden Franse piraten het nog beter – 29 schepen, 500 kanonnen, 5 200 manschappen. Telkens weer werd de stad geplunderd en deels verwoest.

Als kers op de taart werd het Castillo San Felipe de Barajas gebouwd, het grootste militaire bouwwerk van Zuid-Amerika

---

Maar Cartagena herpakte zich. Ze maakten werk van een imposante stadsmuur van dertien kilometer – een muur die nog steeds intact is, inclusief de piepkleine stadspoorten, zoals we gisteravond merkten. Extra bescherming kwam er van een gordel van kleine en grote forten die vooral de toegang van op zee controleerden. [Bocagrande](#), een van de twee watergeulen die toegang verleenden tot de baai, werd met rotsblokken dicht gegooid, terwijl [Bocachica](#) met twee forten beschermd werd. En als kers op de taart werd op een heuvel het Castillo San Felipe de Barajas gebouwd, het grootste militaire bouwwerk van Zuid-Amerika, alomtrentend als een van de knapste voorbeelden van de Spaanse militaire architectuur.

Die aanpak wierp vruchten af. Dat bleek in 1741 toen de Engelse admiraal Edward Vernon met een vloot van 186 schepen en 25 000 manschappen opdaagde. Zegezeker

als hij was, had hij alvast zijn overwinningsmedaillons laten drukken. Want tegenover hem stond een slecht bewapend legertje van amper 2 500 man zonder veel ervaring onder de leiding van admiraal Blas de Lezo.

De halve man, zo werd Blas de Lezo door zijn manschappen genoemd. Want in vroegere gevechten was hij al... een arm, een been en een oog verloren. Maar in de strijd telde hij voor twee, deze halve man. Met ongeziene bravoure wist hij immers zijn troepen naar de overwinning te leiden. Tot grote frustratie van de Engelsen, die er tot hun verbazing niet

in slaagden de burcht in te nemen. Voor Blas de Lezo was dit zijn allerlaatste wapenfeit. In het heetst van de strijd verloor hij ook zijn ander been, een verwonding die hem uiteindelijk fataal werd.

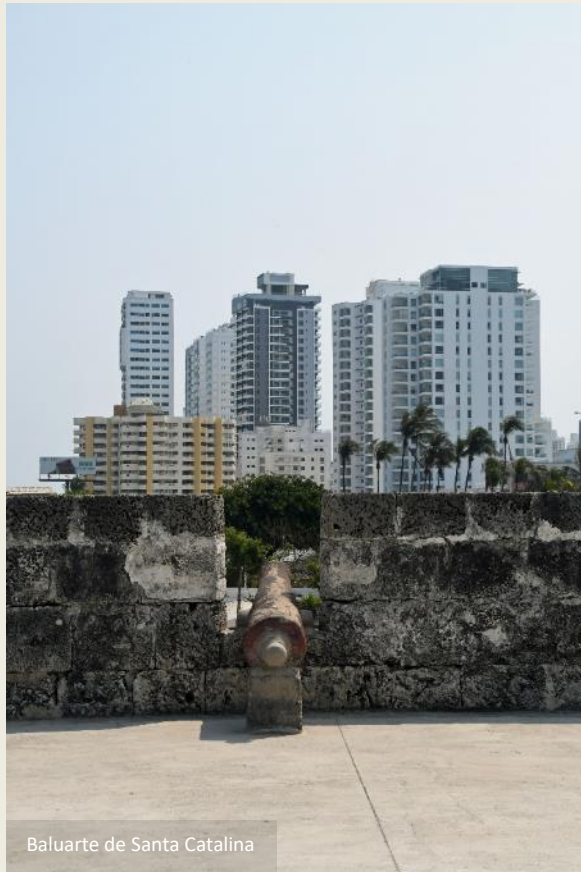

Zegezeker als hij was, had de Engelse admiraal Edward Vernon alvast zijn overwinningsmedaillons laten drukken

---

Kortom, vat onze stadsgids Isaac het verhaal samen, we hebben heel wat te zien vandaag. Want binnen die eeuwenoude stadsmuur

Baluarte de Santa Catalina

tref je een authentieke stad uit de koloniale tijd aan die haar historische architectuur uitstekend heeft weten te bewaren en daarmee een erkenning als werelderfgoed in de wacht sleepte.

Want daaraan wordt niet getwijfeld – deze protserige wijk is het resultaat van het schaamteloos witwassen van drugsgeld

---

Isaac is een vlotte prater, kent zijn stad op zijn duimpje, spreekt uitstekend Engels en is

reeds in de USA en in Europa geweest. Niet slecht, in aanmerking genomen dat hij naar eigen zeggen in klasse 1 geboren is, er met de nodige volharding in geslaagd is zich naar klasse 2 en 3 op te werken, en nu zijn zinnen op klasse 4 gezet heeft. In Colombia, zo weten we ondertussen, bepaalt de plaats waar je woont je klasse. Klasse 1 en 2 zijn de mensen uit de sloppenwijken, klassen 5 en 6 vormen de rijkere bovenlaag. Daar tussenin heb je de middenklassers van 3 en 4. Het zijn vooral de kenmerken van je woning en de kwaliteit van de buurt die bepalen tot welke klasse je behoort.

Ook nu nog dagen er geregeld schepen vanuit zee op om Cartagena te overrompelen. Maar grimmige piratenschepen zijn dat niet, wel cruiseschepen met een vredelievende bedoeling. Op normale dagen zwermen dagelijks zesduizend bezoekers over de stad uit. Twee weken geleden, aldus Isaac, lagen er liefst zes cruiseschepen in de haven. Een tsunami van 17 000 bezoekers stroomde toen door de smalle straatjes van de oude stad. Rust en authenticiteit zijn dan ver te zoeken.

Vandaag daarentegen is het iets rustiger. Eén cruiseschip slechts ligt in de haven aange-meerd. Op de kade staan autocars de Amerikaanse toeristen op te wachten. Minstens zeventien zijn het er, te oordelen naar de nummers die op de voorruit geplakt zijn. Dat noemt Isaac *iets rustiger*.

Niet de oude stad binnen de muren vormt

Cartagena met Bocagrande in de achtergrond

onze eerste bestemming, wel de voorsteden Getsemaní en Manga. Zo vermijden we de piek van de drukte. Maar wat belangrijker is, zo maken we ook kennis met de enorme verscheidenheid die de stad te bieden heeft. Met Luis achter het stuur hebben we de tweede beste chauffeur van Cartagena in huis, grapt Isaac. Wie dan wel de beste chauffeur is? Luis' vrouw natuurlijk, grijnst hij. De toon is gezet. Met een leuke mix van humor en historische kritiek zal hij ons door de stad leiden.

Want Isaac windt er geen doekjes om. 1492

is niet het jaar waarin Amerika ontdekt werd, poneert hij met klem, 1492 is het jaar waarin de verovering van Amerika begon. En dat gebeurde vaak met niets ontziende wreedheid en geweld. Alleen al het feit dat Heredia het nodig vond de plaatselijke Calamarí uit te moorden om hier zijn stad te stichten, illustreert dat.

1492 is niet het jaar waarin Amerika ontdekt werd, 1492 is het jaar waarin de verovering van Amerika begon

---

Tegenwoordig is Cartagena de vijfde stad van Colombia, na [Bogotá](#), [Medellín](#), [Cali](#) en [Barranquilla](#). Hoeveel inwoners de stad telt, is niet helemaal duidelijk. Officieel wordt dat op ongeveer 220 000 geraamd. Maar Isaac schroomt zich niet daar losweg een miljoen bij te tellen, omdat de stad de laatste jaren overspoeld wordt door Venezolaanse vluchtelingen.

Dinosauriërs zijn ondertussen allang uitgestorven, terwijl de groene leguaan lekker voortleeft

---

Hoe het ook zij, zelfs bij de legitieme inwoners leeft een groot deel onder de armoedegrens. Maar dat kan je onmogelijk bevroeden

als je de patserige skyline van het nieuwe Cartagena aanschouwt. Het lijkt [Miami Beach](#) wel, die aaneenschakeling van vele [schiereiland van Bocagrande](#). De meest trendy wijk van Cartagena is dat, de rijkste en de duurste ook, en tevens de favoriete stek van drugsbaronnen. Want daaraan wordt niet getwijfeld – deze protserige wijk is het resultaat van het schaamteloos witwassen van drugsgeld. Openbaar vervoer is daar niet, want dat trekt alleen maar armoezaaiers aan.

Luis dropt ons op het Martelarenplein. Stoor je niet aan de broeierige hitte, sust Isaac ons, in de namiddag zal een zeebries wat verkoelend

ling brengen. Iets verderop ligt het [Centenario-park](#) uit 1911. Centraal staat het vrijheidsmonument, een obelisk die ons herinnert aan het feit dat de stad er indertijd als de kippen bij was om haar onafhankelijkheid uit te roepen. Dat gebeurde formeel op 11 november 1811 om 11 u. door 11 personen – enige theatraliteit was hun niet vreemd. Maar die voortvarendheid kwam de stad duur te staan. Amper had Europa in 1815 korte metten gemaakt met Napoleon, of een Spaanse troepenmacht kwam de rekening vereffenen en de stad *pacificeren*. Zesduizend inwoners lieten toen het leven.

Kennelijk zit er nogal wat leven in dit park. Moeilijk zichtbaar tussen de bladeren hangt een luiaard in een boom. Waarschijnlijk is hij

op bladeren aan het knabbelen, want dat is zowat het enige dat hij eet. Echt voedzaam zijn die niet, en makkelijk verteren doen ze evenmin. Het dwingt luiaards de slome levensstijl aan te nemen waar ze hun naam aan danken. Tegelijkertijd is dat hun sterkte. Want ze bewegen zo traag dat roofdieren hen bijna nooit opmerken. Mocht je een luiaard zover krijgen dat hij een kilometer over de begane grond zou afleggen, dan zou hij daar 6½ uur over doen.

Amper had Europa in 1815 korte metten gemaakt met Napoleon, of een Spaanse troepenmacht kwam de rekening vereffenen en de stad 'pacificeren'

Getsemaní

Tussen de struiken scharrelt dan weer een groene leguaan, goed herkenbaar aan de karakteristieke ronde schub onderaan de achterzijde van zijn kop. Een enge figuur is het, met de stekels op zijn rug, de pijlpunten op zijn schedel en onder zijn kin een halskwab waar haaiantanden aan lijken te groeien. Toch dwingt deze griezel bewondering af, want ooit was hij een tijdgenoot van de dinosaurïërs. Die zijn ondertussen allang uitgestorven, terwijl de groene leguaan lekker voortleeft. Zijn staart is bijna tweemaal zo

lang als zijn lichaam en helemaal niet zo onschuldig als hij lijkt. Voelt een leguaan zich bedreigd, dan haalt hij daarmee pijlsnel uit als met een zweep. En hij mikt dan op het gezicht van zijn belager.

In juni 2014 omschreef Forbes de wijk Getsemaní als Cartagena's Coolest New Neighborhood

---

Parmantig kruist een geelkopcaracara ons pad. Vroeger zou je deze roofvogel

nooit in een stad aangetroffen hebben. Licht beboste open landschappen, savannes, ranches en weilanden genieten zijn voorkeur. Maar het is een alleseter, vooral aas interesseert hem. En voedseloverschotten zijn tussen het stedelijke afval makkelijk te vinden. Dat hij van mensen weinig te duchten heeft, heeft hij intussen ook al geleerd.

Rustig kuieren we nu naar [Getsemaní](#). Indertijd was dat de voorstad van de arme mensen. Isaac wijst in de verte de

Torre del Reloj aan, de klokkentoren boven de belangrijkste poort van de oude stadsmuur. Elke dag werd die poort om zes uur 's avonds gesloten. Voor armelui was dat het moment waarop ze zich uit de voeten moesten maken en zich in Getsemaní terugtrekken. Werden ze na dat tijdstip nog in de stad aangetroffen, dan keken ze tegen 120 zweepslagen aan.

Kennelijk wil Getsemaní een Ciudad Mural zijn in de betekenis die de Verenigde Naties eraan geven

---

Tot amper twaalf jaar geleden kwam je beter niet naar Getsemaní als je daar niets te zoeken had. De wijk stond immers bekend als een van de gevaarlijkste plekken van Cartagena, aldus Isaac. Maar de lokale bevolking wist het heft in eigen handen te nemen en alle criminele activiteiten uit te drijven. Dat ontging zelfs Forbes niet, want in juni 2014 omschreef het Amerikaanse zakenmagazine de wijk Getsemaní als *Cartagena's Coolest New Neighborhood*.

Antonio Cervantes

Priester Umaña en Pedro Romero met mural pajaro in de achtergrond

Mr. Black, Gabriel Garcia Marquez, Joe Arroyo en Blas de Lezo

Aan die goede naam heeft Getsemaní tot op heden niets moeten inboeten. Integendeel, we maken kennis met een levendige wijk die diversiteit hoog in het vaandel draagt. Iedereen kan zich hier thuis voelen – inheemse mensen, kleurlingen, mestiezen, mulatten... Van op muurschilderingen spat de levensvreugde je in uitbundige kleuren tegemoet. De gelijkenis met het Comuna 13-project van Medellín dringt zich onvermijdelijk op. Al zijn de graffiti hier stilistisch van iets mindere kwaliteit.

Nog steeds domineren elke avond de ritmische klanken van de champeta het uitgaansleven in deze wijk

Kennelijk wil Getsemaní een *Ciudad Mural* zijn in de betekenis die de Verenigde Naties eraan geven – lokale verhalen vertellen, een lokale identiteit tonen en via de creatie van

Manga – La Casa Román

collectieve muurschilderingen een gevoel van verbondenheid en van sociale medeverantwoordelijkheid creëren.

Het zijn inderdaad lokale verhalen die we van de muren kunnen aflezen. Zo wijst Isaac ons het portret aan van de bokser Antonio Cervantes in volle actie. Toen hij in 1972 wereldkampioen werd bij de superlichtgewicht, vroeg de president van Colombia hem welke beloning hij daarvoor wou. Elektriciteit en stromend water voor mijn mensen, was Cervantes' antwoord.

Een prachtig staaltje van de Moorse stijl is het, met zijn perzikkleurige gevel, zijn goudkleurige deuren, zijn witte bogen en kantelen, en zijn keramieken fontein

Elders toont een muurschildering ons vier lokale iconen samen aan tafel. Blas de Lezo, de

Cartagena – Manga en Bocagrande

‘halve man’, kennen we al. Nobelprijswinnaar Gabriel Garcia Marquez natuurlijk ook. Nieuw voor ons zijn Joe Arroyo en Mr. Black. Hun roem vestigden zij in de muzikale sector. Joe Arroyo stak er bovendien als salsazanger, Mr. Black oftewel Edwin Antequera was een van de drijvende krachten achter de *champeta*, het muziekgenre dat de Afro-Colombiaanse identiteit vertolkt. Nog steeds domineren elke avond de ritmische klanken van die muziekstijl het uitgaansleven in deze wijk.

Datzelfde vrijgevochten karakter vinden we ook terug op de Plaza de la Trinidad. In de

schaduw van de goudegele gevel van de Heilige Drievuldigheidskerk staan er beelden van drie mannen die tijdens de opstand van 1811 een belangrijke rol speelden – Pedro Romero, de plaatselijke leider van de opstand, de priester Umaña en een trommelaar. Achter hen, tegen de gevel van een huis, herkennen we de befaamde maar deels beschadigde *mural pajarito*, een enorme muurschildering van een blauwe vogel.

Manga daarentegen was de wijk waar in de 17e eeuw de rijke bovenlaag van Cartagena haar villa’s had. In zekere zin de antipode van

Getsemaní dus. Veel van die villa’s zijn intussen afgebroken, maar La Casa Román staat nog steeds overeind. Een prachtig staaltje van de Moorse stijl is het dat we van achter het hek kunnen bewonderen, met zijn perzikleurige gevel, zijn goudkleurige houten deuren, zijn sierlijke witte bogen en kantelen, en in de voorgrond een keramieken fontein met arabeskmotieven op de zitbanken.

Het zijn dan ook stuk voor stuk opgestoken middelvingers naar de Colombiaanse fiscus

Zo’n drie kilometer buiten de stad, op een honderdvijftig meter hoge heuvel, bevindt zich het Convento de Santa Cruz de la Popa, het Klooster van het Heilig Kruis van de Achtersteven. Die vreemde naam dankt het gebouw aan de vorm van de heuvel waarop het gebouwd is. Die lijkt een beetje op de achtersteven van een schip.

Terwijl Luis zijn bus via enkele haarspeldbochten geduldig naar boven loodst, zoomt Isaac in op enkele sociaaleconomische aspecten van zijn stad. De illegale economie bijvoorbeeld. Dat die hier welig tiert, verrast

Cartagena – Wijken Klasse 1 en 2

ons niet. En dan heeft hij het niet eens over de drugshandel. Toen Cartagena in 2007 diep in de put zat, kwam er plots een wonderoplossing bovendrijven – mototaxi’s. Al wie een moto bezat, maakte plots deel uit van de belastingvrije versie van het openbaar vervoer. Tegenwoordig zijn er in Cartagena ruim 26 000 mototaxi’s, het is het belangrijkste transportmiddel geworden.

Mulatten waren een kwade geest in de vorm van een geit beginnen te aanbidden. Of was het een bok?

Of neem de *San Andresito’s*, de marktjes die je in elke Colombiaanse stad aantreft. Colombia heeft twee eilandjes in de Caraïbische

Zee, hier ruim 700 km vandaan. San Andrés is er daar een van. Via dit eiland worden onder meer elektrische apparaten ‘taksvrij’ ingevoerd. Vervolgens worden deze spullen open en bloot op een van de *San Andresito’s* verkocht. Iedereen weet wat daar gebeurt, niemand die erom maalt.

Nog steeds heeft Cartagena, en bij uitbreiding Colombia, met grote problemen te kampen, erkent Isaac ruiterslijk. Maar ten gronde is dit een veilige stad, daar is hij van overtuigd.

Zo belanden we boven op de heuvel, het hoogste punt van de wijde omgeving. Met een krijgen we van op de parking een spectaculair uitzicht over Cartagena. Maar het is

niet de charmante oude stad die onze aandacht vat, het is de kille skyline van Bocagrande. Vele tientallen hagelwitte wolkenkrabbers zijn het, die elkaar op het schiereiland lijken te verdringen.

Niemand twijfelt eraan dat drugsgeld deze wildgroei gefinancierd heeft. Het zijn dan ook stuk voor stuk opgestoken middelvingers naar de Colombiaanse fiscus, naar de Colombiaanse justitie, maar vooral naar de armelui die nauwelijks het hoofd boven water kunnen houden. We hoeven onze blik slechts 90° naar links te wenden om uit te kijken over de wijken van klasse 1 en 2. Daar hebben ze vaak niet eens elektriciteit of stromend water, aldus Isaac.

In 1607 reeds stond er een bescheiden houten kapel op deze unieke locatie. Dat was het initiatief van Vicente Mallot, een ongeschoeide augustijn. Spoedig daarna begonnen de werkzaamheden aan een heus klooster. Luidens de kronieken gebeurde dat nadat de Heilige Maagd aan broeder Alonso de la Cruz Paredes verschenen was en hem de opdracht gegeven had een kerk te bouwen op de heuvel die het dichtst bij Cartagena lag. Het christelijk geloof herstellen, dat was de bedoeling. Want onder leiding van de inheemse Luis Andrea waren mulatten aldaar een kwade geest in de vorm van een geit beginnen te aanbidden. Of was het een bok? De bronnen lijken elkaar tegen te spreken.

Broeder Paredes liet er alleszins geen gras over groeien. Luis Andrea zag zijn leven op bijzonder pijnlijke wijze beëindigd in de cellen van de inquisitie en de geit werd van de top van de heuvel gegooid. Kortom, de bouw van het klooster kon een aanvang nemen.

De unieke locatie van het klooster was eerder een zorg dan een zegen

---

Maar de unieke locatie van het klooster was eerder een zorg dan een zegen. Werd Cartagena belegerd, dan was het klooster, gezien zijn strategische positie, geheid een van de belangrijkste doelwitten. Per slot van rekening kon je van hieruit heel de omgeving overzien. Invasies en verwoestingen waren dan ook schering en inslag. Naar historische archieven is het hier vergeefs zoeken. De site werd steeds opnieuw geplunderd. Pas op het einde van de 18e eeuw werd de top van de heuvel met een drietal militaire batterijen versterkt.

Die batterijen zijn intussen weer verdwenen, maar het klooster staat er nog steeds. De gebouwen zijn in een typische koloniale stijl rond een stemmige patio opgetrokken, waar regenwater verzameld kon worden en naar een ondergrondse cisterne afgeleid. Centraal in het retabel van de kapel

staat een beeld van Nuestra Señora de la Candelaria, de patroonheilige van de stad.

In de strijd telde hij voor twee, deze halve man

Terwijl Luis ons weer naar beneden voert, zet Isaac zijn sociaaleconomisch verhaal verder. Cartagena's economie steunt op drie pijlers. Bovenaan staat de chemische industrie met in het bijzonder de raffinage van olie. Dan is er het toerisme waarin vooral de lagere klassen werk vinden. En ten slotte zijn er een aantal belangrijke exportproducten zoals koffie, snijbloemen, leder en smaragd. Overigens is de Colombiaanse smaragd de mooiste ter wereld, dat spreekt voor zich. Voeg aan die drie pijlers de illegale economie van de mototaxi's toe, en Cartagena weet zich tegenwoordig redelijk goed te redden, besluit hij. In tegenstelling tot overal elders in Colombia is landbouw in deze streek minder belangrijk. Werkloosheidsuitkeringen zijn overigens in de tijd beperkt tot drie maanden.

'The Spanish pride pulled down by Admiral Vernon' lezen we op het medaillon, waar Blas de Lezo onderdanig voor Vernon knielt

---

Blas de Lezo, de 'halve man'

'Overwinningsmedaillon' van admiraal Vernon

Castillo San Felipe de Barajas

Gezondheidsvoorzieningen worden zowel door de overheid als door private instanties georganiseerd. Het kwaliteitsverschil laat zich raden, het prijsverschil ook. In een publiek hospitaal wacht je soms twee dagen op hulp, in een privé-hospitaal word je onmiddellijk geholpen. Analooq voor het secundair onderwijs dat in privéscholen beter zou zijn dan in openbare scholen. Universitair onderwijs daarentegen is hier het best in de publieke universiteit. De toegang tot die unief is gratis, maar je moet wel slagen voor een ingangsexamen.

Toen ze na een beleg van 25 dagen om vijf uur 's ochtends de aanval inzetten, liepen ze prompt vast in de ochtendmist

---

Tegenwoordig heeft Colombia een links georiënteerde president, nota bene een gewezen guerrillastrijder. Of het aan hem toe te schrijven is, dan wel aan de coronapandemie, weet Isaac niet, maar de prijs van een kilogram tomaten is alleszins op relatief korte tijd van twee naar vier dollar gestegen. Kostte een appartement in het centrum van de stad vroeger 200 000 dollar, dan moet je

er tegenwoordig minstens 3 miljoen dollar voor neertellen.

Intussen zijn we aan de voet van [Castillo San Felipe de Barajas](#) gearriveerd. Dit is dus het fameuze fort dat in 1741 zo succesvol door Blas de Lezo verdedigd werd, de *halve man* die van ongebreidelde moed blijk gaf. Maar er waren nog andere factoren in het spel, weet Isaac. Want de Engelsen waren in het geheel niet vertrouwd met de plaatselijke weersomstandigheden. Toen ze na een beleg van 25 dagen om vijf uur 's ochtends de aan-

val inzetten, liepen ze prompt vast in de ochtendmist. Eens de mist opgetrokken was, waren ze een makkelijk doelwit voor de Spanjaarden die vanuit hun schietgaten heel het terrein overzagen. Zesduizend Engelsen zouden zo de dood gevonden hebben. Voeg daar de impact van gele koorts en malaria aan toe en de rekening van de Engelsen was gemaakt.

Tegenwoordig herinnert een standbeeld van Blas de Lezo aan die krachttoer. Kordaat hanteert hij een degen in zijn linkerhand, terwijl zijn rechterarm en zijn linkerbeen inderdaad

Castillo San Felipe de Barajas met in de verte Convento de Santa Cruz de la Popa

Castillo San Felipe de Barajas

ontbreken en zijn rechteroog met een ooglapje bedekt is. De man was van geen kleintje vervaard, ook niet in zijn privéleven, wist Isaac ons daarstraks nog te vertellen. Want de admiraal liet 35 kinderen na. Niet bij dezelfde vrouw, nemen we aan.

Nogal logisch dat de Engelsen reeds om vijf uur 's morgens de strijd wilden aanvatten. Wellicht hoopten ze ruim voor high tea klaar te zijn

---

Niet zonder leedvermaak hebben de Spanjaarden in de sokkel van het standbeeld twee kopieën van de premature Britse overwinningmedaillons ingemetseld. *The Spanish pride pulled down by Admiral Vernon* lezen we op het ene medaillon, waar Blas de Lezo onderdanig voor Vernon knielt en zo zijn 'nederlaag' erkent. *True British heroes took Cartagena – April 1747* luidt het zelfzeker op het andere medaillon waar drie schepen van de Britse vloot afgebeeld zijn.

Rustig klimmen we naar het imposante fort op de San Lázaro-heuvel, ruim veertig meter boven het zeeniveau. De zon brandt in onze nek, de thermometer wijst 33 °C aan, ons zweet genereert nauwelijks enige afkoeling in deze vochtige zeelucht. Waar je in dit klimaat de energie haalt om op leven en dood te vechten is ons een raadsel. Nogal logisch dat de Engelsen reeds om vijf uur 's morgens de strijd wilden aanvatten. Wellicht hoopten ze ruim voor *high tea* klaar te zijn.

Het grootste fort ooit door de Spanjaarden gebouwd is dit. Het grondplan kan je best met een driehoek vergelijken. Toch is zijn structuur voor ons op het eerste gezicht nogal vreemd en onoverzichtelijk. Maar de enorme muren, spits naar boven toelopend, en de kolossale borstweringen laten er weinig twijfel over bestaan – dit fort was quasi onmogelijk in te nemen. Het was permanent bemand door een garnizoen van tweehonderd soldaten en telde acht batterijen met in totaal 68 kanonnen. Langs de omtrek van het

Puerta del Reloj

Plaza San Pedro Claver

Calle San Pedro met kathedraaltoren

fort liep zelfs een ondergrondse galerij met kamers die konden worden opgeblazen om aanvallers op het juiste moment te kunnen verrassen.

De oude stad verkennen, dat doe je bij voorkeur te voet, kuierend door het doolhof van smalle straatjes

Maar wat het fort vooral uniek maakt, is het complexe labyrint van tunnels. Ze verbonden

alle strategische locaties, waardoor ze makkelijk te bevoorraden en zo nodig te evacueren waren. Bovendien waren ze zodanig gebouwd dat het minste geluid zich moeiteloos door het complex voortplante. Dat vergemakkelijkte de interne communicatie, en maakte het de vijand tevens onmogelijk om ongemerkt door de tunnels te naderen.

Een biertje in deze zinderende middaghitte, daar zeggen we niet neen tegen. Wat Isaac ons bij wijze van proeverij voorschotelt is een

Costeña, een van de populairste lokale biertjes in Colombia. Maar dan in de typische flesjes van 175 ml, de zogenaamde *Costeñita's*. Zo klein zijn die flesjes, dat zelfs in deze hitte het bier niet de kans krijgt om warm te worden vooraleer het flesje leeg is. Even later schuiven we aan tafel aan voor een voortreffelijke *arroz con mariscos*, de lokale versie van de Spaanse *paella met zeevruchten*.

De oude stad verkennen, dat doe je bij voorkeur te voet, kuierend door het doolhof van

smalle straatjes, genietend van de vele verrassingen die het historische centrum van Cartagena te bieden heeft – de indrukwekkende koloniale architectuur, de geplaveide straten, de sfeervolle pleintjes, de houten balkonnetjes, het homogene karakter dat zo goed bewaard is en terecht als werelderfgoed erkend is.

Zo belanden we bij de goudgele [Puerta del Reloj](#), ooit de belangrijkste toegangspoort tot de versterkte stad. Haar naam dankt ze aan de klokkentoren in postklassieke stijl die zich

Premios India Catalina

boven het gebouw verheft. Oorspronkelijk was er zelfs een ophaalbrug voor de poort, zodat de stad van de buitenwereld afgesloten kon worden.

Het plaatselijke equivalent van de Amerikaanse Oscars is naar India Catalina gemodelleerd

---

Hier was het dat elk jaar zo'n tienduizend slaafgemaakte Afrikanen na een lange, gevaarlijke tocht over de Atlantische Oceaan

Kathedraaltoren

arriveerden. Op het aanpalende plein, de [Plaza de los Coches](#), werd immers de slavenmarkt georganiseerd. Tegenwoordig is er op het plein niets dat nog aan die infame periode herinnert. Behalve dan de *Ruta Herencia Afro*, de zogenaamde route van het Afrikaanse erfgoed, een initiatief van de plaatselijke toeristische dienst. Het traject dat zij uitgestippeld hebben, leidt de geïnteresseerde bezoeker langs een aantal historische plekken die in het leven van de zwarte bevolking een grote rol gespeeld hebben.

San Pedro Claver met slaafgemaakte Afrikaan

Eén van die plekken is het plein met het bronzen beeld van San Pedro Claver. Hij lijkt een slaafgemaakte Afrikaan te troosten. Een heel bijzondere man was dat, de pater Damiaan van de slaafgemaakte medemens. Veertig jaar lang was hij voor hen in de weer. Amper lag een slavenschip in de haven aangemeerd, of hij ging aan boord om de slaafgemaakte gevangenen te verzorgen. Eens aan wal, stond hij hen bij met medicijnen, voedsel, brood en citroenen – dat laatste vooral om

scheurbuik te bestrijden. Dag en nacht leefde hij te midden van slaafgemaakte Afrikanen.

Amper lag een slavenschip in de haven aangemeerd, of hij ging aan boord om de slaafgemaakte gevangenen te verzorgen

---

Kerstenen maakte natuurlijk ook deel uit van zijn boodschap. In zijn eentje zou hij driehonderdduizend slaafgemaakte zwarten gedoopt hebben. Maar hij stond ook op de bres voor hun rechten als mens en als christen.

Beetje bij beetje wist hij beterschap te brengen in hun situatie, wat niet door iedereen op applaus onthaald werd.

De allereerste vrijstad op Zuid-Amerikaanse bodem was geboren

---

Het [Santuario de San Pedro Claver](#) waar we nu tegenaan kijken, is de plek waar hij zijn laatste levensjaren doorbracht. Het kamertje waar hij stierf, kan nog steeds bezichtigd worden. Dat hij heilig verklaard zou worden, stond in de sterren geschreven. Zijn kamertje

werd dan ook onmiddellijk na zijn dood door iets te enthousiaste gelovigen leeggeroofd. Elk object had nu immers de status van een relikwie. Nog steeds wordt zijn lichaam in een glazen kist onder het altaar bewaard.

Op het plein voor de kerk kunnen we er niet naast kijken. Ook hier zijn ze, net als op andere plekken in de oude stad, prominent aanwezig – de zwarte vrouwen in blauw-geel-rode kleding met op hun hoofd een mand met tropische vruchten in perfecte balans op hun bonte tulband.

Meer dan wie of wat ook zijn deze *palenqueras* met hun kleurrijke outfit het uithangbord geworden van Cartagena en bij uitbreiding van heel Colombia. Je kan geen reisgids of toeristische brochure over Colombia openlaan, of er prijkt wel ergens een foto van een *palenquera*, vaak zelfs op de cover.

Voor de oorsprong van dit fenomeen moeten we terug naar 1691. Slaafgemaakte zwarten legden zich indertijd niet altijd bij hun uitzichtloze lot neer. Sommigen slaagden er zelfs in te ontsnappen en het binnenland in

te vluchten. Daar vestigden ze zich in [San Basilio de Palenque](#), een klein, armoedig dorpje een zestigtal kilometer ten zuidoosten van Cartagena. Een houten omheining, een *palenque*, moest enige bescherming bieden. Vandaar de naam. Overigens was dit ook de plek waar bokskampioen Antonio Cervantes geboren werd.

Er was wél iets dat Palenque in overvloed had – tropisch fruit

---

Plaza de Bolívar

Dat steeds meer zwarte slaven de weg naar San Basilio de Palenque vonden, zagen de grootgrondbezitters met lede ogen aan. In die mate dat de Spanjaarden besloten het op een akkoordje te gooien. In 1691 werd een koninklijk decreet uitgevaardigd dat Palenque onafhankelijk maakte van de Spaanse kolonisator. Weliswaar onder één voorwaarde – de vrijgevochten zwarten moesten ophouden hun minder fortuinlijke lotgenoten te helpen ontsnappen. Een voorwaarde die, zoals zich laat raden, nauwelijks nageleefd werd.

Op de lommerrijke Plaza de Bolívar is altijd wel wat te doen

Kortom, de allereerste vrijstad op Zuid-Amerikaanse bodem was geboren. Maar ze was volledig van de rest van de samenleving afgesloten en had maar een beperkte toegang tot hulpbronnen. Anders gezegd, de stad bleef straatarm.

Nu namen de zwarte vrouwen het

heft in handen. Want er was wél iets dat Palenque in overvloed had – tropisch fruit. Ondernemende vrouwen vulden hun handgeweven manden met rijp tropisch fruit en trokken in hun traditionele Afrikaanse kleding naar Cartagena. Te voet. Gaandeweg werd dat een succes. Steeds meer vrouwen maakten de reis naar de stad en verkregen uit de verkoop van fruit een vast inkomen. Vandaag is dat nog steeds het geval, zij het dat de *palenqueras* niet meer de lange reis te voet maken en

Deurklopper

Residentie van Gabriel Garcia Marquez

dat ze een belangrijk deel van hun inkomsten verwerven door te poseren voor toeristen.

Een ondergrondse crypte in het klooster van Santa Clara, ontdekt in 1949, was voer voor heel wat speculatie

Al sedert 1960 organiseert Cartagena elk jaar een internationaal filmfestival. *Premios India Catalina*, zo heten de prijzen die ze dan uitreiken – het equivalent van de Amerikaanse *Oscars* dus. Maar hier zijn de beeldjes naar *India Catalina* gemodelleerd, indertijd de tolk

die zo'n grote rol speelde bij de veroveringstochten van de Spaanse conquistador Pedro de Heredia. Voor het kantoor van de organisatie herinnert een levensgrote versie van het beeldje elke voorbijganger daaraan.

Op de lommerrijke [Plaza de Bolívar](#) is altijd wel wat te doen. Vandaag zijn het enkele dansers die op het ritme van een orkestje met veel percussie een performance brengen. Muziek en dans zijn de Zuid-Amerikanen op het lijf geschreven. Dat blijkt ook hier.

Crypte in het klooster van Santa Clara

Het oudste plein van Cartagena is dit, het dateert al uit de 16e eeuw. Oorspronkelijk vonden hier vooral militaire parades plaats. Vandaag kom je hier vooral relaxen tussen het weelderige groen. En, wie weet, genieten van een onaangekondigd optreden zoals vandaag.

Ook van de herbestemming van historische gebouwen is werk gemaakt. Zo is het imposante [Convento de Santa Teresa](#) tot een vijfsterrenhotel omgebouwd, met de eeuwenoude kerk als evenementenhal en het kloostergebouw als gastenverblijf. Iets

gelijkaardigs overkwam het [Convento de Santa Clara](#), waar van de cellen van de nonnen koloniale suites gemaakt zijn, van de boomgaard een zwembad, en van het koor van de kapel een bar. Aan de overkant van de straat bevindt zich een woning die eigendom was van Gabriel Garcia Marquez, maar waar de Nobelprijswinnaar zelden verbleef.

Maar er is meer aan de hand. Een ondergrondse crypte in het klooster van Santa Clara, ontdekt in 1949, was voer voor heel wat speculatie. Daal je heden ten dage in de bewuste crypte af – wat we niet zonder toelating van het hotelpersoneel doen, dat

spreekt voor zich – dan tref je beneden een zestal nissen aan. Kennelijk werden daar nonnen begraven, maar het wonderlijke was dat aan de schedel van een van de lichamen lang rood haar vastzat. Een legende was geboren, want al gauw deed het verhaal de ronde dat het haar van deze non na haar dood was blijven groeien.

Het wonderlijke was dat aan de schedel van een van de lichamen lang rood haar vastzat. Een legende was geboren

---

Meer had Gabriel Garcia Marquez niet nodig

als aanzet voor zijn novelle *Over de liefde en andere duivels*. Die handelt over een gelijkaardige legende die hij, zoals hij zelf in zijn proloog schrijft, op jonge leeftijd al van zijn grootmoeder hoorde. Dat verhaal heeft echter betrekking op een jonge, twaalfjarige markiezin met lang golvend haar waarvan iedereen aannam dat ze een wonderdoenster was. Haar haar mocht niet geknipt worden, maar tijdens een exorcistische sessie gebeurde dat toch, tegen haar wil. Na haar dood groeide het haar op magische wijze terug op haar schedel.

Het is al bijna zes uur wanneer we met de catamaran de [Bahía de Cartagena](#) opvaren. In het westen heeft de zon zich intussen achter de wolken verscholen, een stralende zonsondergang op zee zal het vanavond dus niet worden. Maar er is muziek, drank en hapjes aan boord, en het tropische klimaat garandeert een heerlijke sfeer. In de verte profileren de tientallen witte wolkenkrabbers van Bocagrande zich schaamteloos tegen het oranje-rood van de avondlucht.

[Top](#)

Steunberen

Iglesia de Santo Domingo

Een broeierig hete dag zal het worden, met temperaturen net boven dertig graden. Maar dat zal er ons niet van weerhouden om een laatste keer de oude stad te verkennen. Door de historische straatjes kuieren we naar de Plaza de Santo Domingo, een plein met een onfris verleden. Want hier was het dat de inquisitie haar slachtoffers executeerde, vooral joodse mensen, maar ook ketters en andere niet-katholieken.

Dat was niet de enige blunder van de bouwheren

De goudgele gevel die het plein domineert, maakt deel uit van de Iglesia de Santo Domingo. Een van de oudste kerken van Cartagena is dat, gebouwd vanaf 1552. Een gediplomeerd architect hoef je niet te zijn om meteen te merken dat er aan de vierkante toren iets schort – het bovenste deel ervan

Nuestra Señora del Tránsito

staat scheef. En dat was niet de enige blunder van de bouwheren. Het middenschip hadden ze te breed uitgetekend en het dak bleek te zwaar te zijn, zodat het gewelf al snel barsten begon te vertonen. Zware steunberen aan weerszijden van het gebouw moesten dit probleem verhelpen. De verklaring voor al die problemen lag voor de hand. Ooit probeerde de duivel op het dak van de kerk te springen. Dat mislukte

jammerlijk, maar het exploit had dus wel zware gevolgen voor het gebouw.

Algauw groeide de overtuiging dat het strelen van de borsten garant staat voor een langdurige liefdesrelatie

Ook hier liet Fernando Botero zijn stempel achter. In 2000 schonk hij een van zijn bronzen beelden, de *Figura Reclinada 92*, aan de stad met het verzoek het op een plein binnen de muren permanent tentoon te stellen. *La Gorda Gertrudis*, de *Dikke Gertrude*, zo gingen de mensen het sensuele volumineuze beeld van de naakte, liggende vrouw spontaan noemen. Bovendien groeide al gauw de overtuiging dat het strelen van de borsten garant staat voor een langdurige liefdesrelatie. De slijtage van het beeld ter hoogte van die specifieke plekken laat er geen twijfel

La Gorda Gertrudis (Figura Reclinada 92, Botero)

over bestaan – in Cartagena en ver daarbuiten genieten velen van een levenslange liefdevolle relatie.

Een zeer symbolische plek was het, waar in 1614 de eerste steenlegging voor de stadsmuur plaatsvond

De vele aanvallen van op zee hebben hen niet gespaard, de stadsmuren van Cartagena. Keer op keer moest men ze herstellen, soms zelfs helemaal heropbouwen of aanpassen aan de nieuwe noden van de oorlogvoering. Toch krijgen we er, kuiierend over de brede wallen, nog steeds een uitstekend beeld van. Vier eeuwen oud zijn ze nu, ze strekken zich over een lengte van liefst dertien kilometer uit.

Een zeer symbolische plek was het, waar in

Baluarte de Santa Clara

Puerta del Boquetillo

Baluarte de San Diego

1614 de eerste steenlegging voor de stadsmuur plaatsvond, namelijk precies daar waar Francis Drake in 1586 met succes de stad binnengevallen was. De boodschap was duidelijk – dat zou Cartagena geen tweede keer overkomen.

Zo kwam de Baluarte de Santa Domingo tot stand. Later zou het uitgroeien tot een puntig

bastion met die typische structuur waarin je meteen het gedachtegoed van Vauban herkent.

Naarmate we verder noordoostwaarts kuieren, met links de schuimende golfkoppen van de Caraïbische Zee, volgen de bolwerken elkaar op – Baluarte de Santa Cruz, Plataforma de Ballestas, Baluarte la Merced, Baluarte de

San Diego, ... Heel af en toe biedt een stadspoortje zoals de Puerta del Boquetillo een piepkleine doorgang voor personenauto's of kleine bestelwagens.

Tweemaal per dag spoelde bij vloed het zeewater kniehoog de cellen in

Tussen de Baluarte de Santa Clara en de Baluarte de Santa Catalina hadden de Spanjaarden hun kruitmagazijn ondergebracht. Dat mocht zich natuurlijk niet te ver van hun kanonnen bevinden, maar een makkelijk doelwit voor de vijand mocht het evenmin zijn. De 23 gewelven van Las Bóvedas zijn dan ook bombestendig.

Monumento a India Catalina

De oorsprong van dit monument ligt bij het filmfestival, en niet omgekeerd

---

Gedurende de burgeroorlogen van de 19e eeuw deden Las Bóvedas als gevangenis dienst. Tweemaal per dag spoelde bij vloed het zeewater kniehoog de cellen in. In aanmerking genomen dat het verblijf in een Spaanse cel sowieso geen lachertje was, is dat een hallucinante vaststelling. Heden ten dage hoeft men er geen overstromingen

meer te duchten. Landwinning rond de stadsmuren heeft die dreiging weggenomen.

Tegenwoordig zijn het souvenirwinkels en boetieks die deze 23 gewelven ingepalmd hebben. Soms pakken ze met fraaie producten van ambachtelijke vlijt uit, soms zijn het ronduit walgelijke maaksels die ze aanbieden. Zoals T-shirts met de grijnzende tronie van Pablo Escobar en diens sinistere parool *Plata o Plomo, Zilver of Lood*. Dat laatste kwam erop neer dat je voor de keuze gesteld werd – meewerken met de drugsbenden en

Palenquera

steekpenningen ontvangen (“zilver”), of niet meewerken en de kogel krijgen (“lood”). Kennelijk is bij een deel van het cliënteel nog steeds een vorm van perfide adoratie voor de drugs crimineel aanwezig.

Even verwijlen we nog bij het [Monumento a India Catalina](#), het indrukwekkende monument dat de nagedachtenis aan de legendarische tolk van Pedro de Heredia in ere houdt. Een enorm bronzen beeld van drie meter veertig is het, dat een trotse inheemse jonge vrouw voorstelt.

Maar dat is niet altijd zo geweest. Want de oorsprong van dit monument ligt bij het filmfestival, en niet omgekeerd. In 1961 was men tot de bevinding gekomen dat het filmfestival ook een *Academy Award* moest uitreiken, net zoals het grote Amerikaanse voorbeeld dat deed. Wat Oscar voor Hollywood was, zou India Catalina voor Cartagena worden. Een niet zo getalenteerde beeldhouwer werd aan het werk gezet, het resultaat kon weinigen begeistere. Een mollig en gezichtsloos beeldje was het, met afhangende schouders.

Jaren later, in 1974, rijpte het idee om aan India Catalina een heus monument te wijden. Ditmaal werd Murió Eladio Gil aangesproken. Zich op het gangbare beeldje baseren, dat zag deze beeldhouwer niet zitten. Liever liet hij de vijftienjarige inheemse Judith Arrieta model staan. Zo ontstond het beeld waar we nu tegenaan kijken. Bij het filmfestival haastten ze zich om ook hun beeldjes aan te passen.

Wat in een broeierige, drukke stad zoals Cartagena niet mag gebeuren, gebeurt toch

---

De lunch nemen we net op tijd, zo blijkt. Want wat in een broeierige, drukke stad zoals Cartagena niet mag gebeuren, gebeurt toch. Even voor twee breekt ergens in de stad een belangrijke pijp van de waterleiding. Een deel van het stadscentrum zit zonder water. De gevolgen laten zich overal voelen,

maar vooral in de restaurants, met wanhoop in de keukens en afgrijzen in de toiletten. Her en der verschijnen A4'tjes op deuren en ramen – *Gesloten wegens overmacht*. Alleen hotels die over een eigen watertank beschikken, kunnen nog in elementaire dienstverlening voorzien.

Zeven uur. Langzaam stijgen we boven Cartagena uit richting Europa. Een sterke rugwind zal onze reistijd inkorten, meldt de piloot, maar kan ook voor turbulentie zorgen. Laat nu net dat een goede omschrijving zijn voor

Jaak Palmans
© 2024

[Terug naar Pacomaja](#)

onze ervaring van de afgelopen twee weken – turbulent. Een rollercoaster van onverwachte indrukken en emoties was het, in een land dat er beetje bij beetje in slaagt zijn al te crimineel stigma af te werpen. Maar het is vooral de bevolking die dat op haar conto mag schrijven, en voor haar moed, haar levensvreugde, haar doorzettingsvermogen en haar veerkracht onze blijvende bewondering verdient.

[Top](#)

